

ՀԱՅ-ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ԱՅՎԱԶՅԱՆ ԱՐԱՄ ԺՈՐԻԿԻ

ԲԼԱՆԿԵՏԱՅԻՆ ԴԻՍՊՈԶԻՑԻԱՆԵՐՈՎ ԿՈՌՈՒՊՑԻՈՆ
ՀԱՆՑԱԳՈՐԾՈՒՅԹՈՒՆՆԵՐԻ ՈՐԱԿՄԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ
(ԻՐԱՎԱՀԱՄԵՄԱՏԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ)

ԺԲ.00.05 - «Քրեական իրավունք և կրիմինալոգիա, քրեակատարողական իրավունք» մասնագիտությամբ իրավաբանական գիտությունների թեկնածուի գիտական աստիճանի հայցման ատենախոսության

ՍԵՂՄԱԳԻՐ

Երևան - 2018

РОССИЙСКО-АРМЯНСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ

АЙВАЗЯН АРАМ ЖОРИКОВИЧ

ОСОБЕННОСТИ КВАЛИФИКАЦИИ КОРРУПЦИОННЫХ ПРЕСТУПЛЕНИЙ С
БЛАНКЕТНЫМИ ДИСПОЗИЦИЯМИ
(СРАВНИТЕЛЬНО - ПРАВОВОЙ АНАЛИЗ)

АВТОРЕФЕРАТ

диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.05 - <<Уголовное право и криминология, уголовно-исполнительное право>>

Ереван – 2018

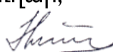
Ատենախոսության թեման հաստատվել է Հայ-Ռուսական համալսարանի գիտական խորհրդի նիստում

- Գիտական ղեկավար՝ իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր **Ա.Շ.Ծաղիկյան**
- Պաշտոնական ընդդիմախոսներ՝ իրավաբանական գիտությունների դոկտոր **Ա.Ա.Թամազյան**
իրավաբանական գիտությունների թեկնածու **Գ.Ս.Գևորգյան**
- Առաջատար կազմակերպություն՝ **ՀՀ ԳԱԱ փիլիսոփայության, սոցիոլոգիայի և իրավունքի ինստիտուտում**

Ատենախոսության պաշտպանությունը կայանալու է 2018թ. մայիսի 15-ին՝ ժամը 17.00-ին, Հայ-Ռուսական համալսարանում գործող ՀՀ ԲՈՀ-ի իրավագիտության 063 մասնագիտական խորհրդի նիստում (ք.Երևան, 0051, Հովսեփի Էմինի 123):

Ատենախոսությանը կարելի է ծանոթանալ Հայ-Ռուսական համալսարանի գրադարանի գիտաշխատողների ընթերցասրահում:

Սեղմագիրն առաքվել է 2018թ. ապրիլի 12-ին:

Մասնագիտական խորհրդի գիտական քարտուղար,
իրավաբանական գիտությունների թեկնածու՝ **Ջ.Տ.Հայրապետյան**

Тема диссертации утверждена на заседании Ученого совета Российско-Армянского университета

- Научный руководитель: доктор юридических наук, профессор **С.Ш.Цагикян**
- Официальные оппоненты: доктор юридических наук **А.А. Тамазян**
кандидат юридических наук, **Г.С. Геворгян**
- Ведущая организация: **Институт философии, социологии и права НАН РА**

Защита диссертации состоится 15.05.2018г. в 17.00 часов на заседании специализированного совета 063 по Юриспруденции ВАК РА при Российско-Армянском университете (г. Ереван, 0051, Овсепя Эмина 123).

С диссертацией можно ознакомиться в читальном зале научных работников библиотеки РАУ

Автореферат разослан 12.04.2018г.

Ученый секретарь специализированного совета,

кандидат юридических наук

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Дж. А. Айрапетян', written in a cursive style.

Дж. А. Айрапетян

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ

ՀԵՏԱԶՈՏՄԱՆ ԹԵՄԱՅԻ ԱՐԴԻԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ: Կոռուպցիայի դեմ արդյունավետ պայքարի հիմնախնդրի արդիականությունը պայմանավորված է գլխավորապես նրանով, որ դրա լուծված չլինելու հիմնական բացասական հետևանքներից մեկը իրավունքի սոցիալական արժեքի կորուստն է: Այդպիսի իրադրությունում իրավական համակարգն ի զորու չի լինում պաշտպանել մարդու և քաղաքացու օրինական շահերը. այն սկսում է ծառայել որպես գործիք առանձին անձանց պահանջմունքների բավարարման համար, ինչը հանգեցնում է իրավունքի բարոյական արժեզրկմանը: Որպես սոցիալական երևույթ՝ կոռուպցիան պայմաններ է ստեղծում սեփական վերարտադրության համար, այն բացասաբար է ազդում ապագա սոցիալ-տնտեսական և քաղաքական հարաբերությունների համակարգի վրա: Կոռուպցիայի դեմ պայքարը պետական կառավարման արդյունավետության ապահովման ու բարձրացման կարևորագույն նախապայման է: Այդ գիտակցմամբ կոռուպցիայի դեմ պայքարը ճանաչվել է Հայաստանի Հանրապետության ազգային անվտանգության ռազմավարության գերակա ուղղություններից մեկը:

Մասնավորապես, Հայաստանի Հանրապետության ազգային անվտանգության ռազմավարության համաձայն ազգային անվտանգության ներքին սպառնալիքներից է պետական կառավարման համակարգի արդյունավետության նվազումը, դատաիրավական համակարգի նկատմամբ վստահության պակասը:

Հաստատութենական (ինստիտուցիոնալ) բարեփոխումները միտված են ժողովրդավարական պետության զորացմանը, պետական կառավարման մարմինների արդյունավետ գործունեության, դատական իշխանության անկախության և անաչառության ապահովմանը, տեղական ինքնակառավարման մարմինների լիարժեք կայացմանը, որոշումների նախապատրաստման և վերահսկողության գործընթացներում քաղաքացիական հասարակության դերի բարձրացմանը, կոռուպցիայի, մասնավորապես՝ կաշառակերության դեմ պայքարի ուժեղացմանը¹:

Միևնույն ժամանակ, կոռուպցիայի դեմ պայքարի ակտիվացման անվան տակ երբեք էլ չի կարելի հասկանալ, ասենք, քրեական գործերի քննության ընթացքում արհեստական, անհիմն մեղադրական կանխորոշումներով արտահայտված դրսևորումները: Դրա հետ մեկտեղ պետք է հաշվի առնել այն, որ կոռումպացված մարդիկ երբեք չեն առանձնացել երևակայության պակասով և նրանք միշտ կարող են ճանապարհ գտնել արգելքները շրջանցելու համար:

¹ Տե՛ս Հայաստանի Հանրապետության Նախագահի 2007թ. փետրվարի 7-ի ՆՀ-37-Ն հրամանագիրը՝ Հայաստանի Հանրապետության ազգային անվտանգության ռազմավարությունը հաստատելու մասին:

Կոռուպցիոն հանցագործությունների առանձին դրսևորումներ են բլանկետային դիսպոզիցիաներ բովանդակող քրեաիրավական նորմերով նախատեսվածները: Մինչդեռ, հայրենական քրեական իրավունքի գիտության մեջ բլանկետային դիսպոզիցիաներով նկարագրվող կոռուպցիոն հանցագործությունների համալիր և ամբողջական հետազոտություն չի իրականացվել: Այդ պատճառով բաց են մնում այնպիսի հարցեր, ինչպիսիք են բլանկետային դիսպոզիցիաներով նկարագրվող կոռուպցիոն հանցագործությունների առանձնահատկությունները կոռուպցիոն հանցագործությունների կառուցվածքում, դրանց որակմանն առնչվող մի շարք վիճահարույց հարցերը, այդ հանցագործությունների օրենսդրական կարգավորման տեխնիկայի կանոնները, բլանկետային նորմերով վկայակոչվող նորմատիվ-իրավական ակտերի հետադարձ ուժի խնդիրը և այլն: Այդ հանգամանքներով էլ մասնավորապես պայմանավորված է հետազոտության թեմայի արդիականությունը:

ԹԵՄԱՅԻ ԳԻՏԱԿԱՆ ՄՇԱԿՎԱԾՈՒԹՅԱՆ ԱՍԻՃԱՆԸ: Հայրենական իրավագիտության մեջ ուսումնասիրության առարկա են դարձել կոռուպցիոն հանցագործությունների տարբեր ասպեկտներ: Մասնավորապես, կարելի է առանձնացնել Ա.Շ.Ծաղիկյանի «Հակակոռուպցիոն ռազմավարությունը քրեակատարողական համակարգում» աշխատությունը, ուր ներկայացվել է քրեակատարողական համակարգում կոռուպցիայի դրսևորումների պատճառների ուսումնասիրությունը և ուրվագծված է դրա դեմ պայքարի հասարակական մոնիթորինգի անհրաժեշտությունը: Մ.Հ.Մուրադյանի «Պետությունը և կոռուպցիան. սոցիալական հիմնախնդրի միջազգային և ներպետական իրավական լուծումները» աշխատությունում լուսաբանված են կոռուպցիայի սոցիալ-իրավական հիմնախնդիրները: Գ.Մ.Սարգսյանի «Կոռուպցիայի հակազդման քաղաքականությունը» աշխատությամբ ներկայացվել են կոռուպցիայի եզրույթի տեսաիրավական նշանակությունը, համաշխարհային փորձն ու ներպետական օրենսդրությունը և այլն: Կոռուպցիոն հանցագործությունների և բլանկետային դիսպոզիցիաների հիմնահարցերին արտերկրների գիտնականներից անդրադարձ են կատարել Բ.Վ.Վոլժենկինը, Ա.Վ.Մաքսիմովը, Ն.Ֆ.Կուզնեցովան, Ա.Վ.Նաումովը, Ն.Ն.Պիկուրովը, Գ.Ա.Ազաևը, Ե.Ա.Ջորինան, Ն.Ե.Կրիլովան, Ն.Դ.Դուրմանովը, Մ.Ա.Իբրագիմովը, Կ.Վ.Օբրաժևը, Ա.Վ.Դենիսովան, Յու.Ա. Յանիցկինը, Ա.Ի.Դուգովան, Վ.Վ.Լույնեևը, Մ. Դժոնտստոնը, Լ.Վ.Միխայիլովը, Վ.Վ.Սկոսարևը, Ա.Ի.Ռարոզը, Լ.Դ.Գաուլսմանը, Ե.Վ.Իլյովը, Ա.Ի.Կորոբեևը, Վ.Դ.Սորոկինը, Օ.Ի.Բաժանովը, Վ.Կ.Գրիչչովը, Ա.Ս.Սուլակշինը, Մ.Ա.Կրասովը, Է.Վ.Տալալինան, Յու. Ա. Տիխամիրովը, Կ.Ի.Գոլովչինսկին, Վ.Ն.Յուժանովը, Է.Շիլսը և այլք:

Չնայած կոռուպցիոն հանցագործությունների քրեաիրավական բնութագրին առնչվող հարցերին նվիրված գիտական աշխատանքների մեծ քանակին, սակայն հատկապես բլանկետային դիսպոզիցիայով նկարագրվող հանցանքների օրենսդրական կարգավորմանն ու որակմանը վերաբերող շատ հարցեր մնում են չհետազոտված:

ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅԱՆ ՆՊԱՏԱԿԸ ԵՎ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ: Սույն

հետազոտության նպատակն է՝ համակարգային և ամբողջական ուսումնասիրության ենթարկել բլանկետային դիսպոզիցիաներով նկարագրվող կոռուպցիոն հանցագործությունների քրեաիրավական բնութագիրը, որակման և կանխարգելման առանձնահատկությունները և ներկայացնել առաջարկություններ բլանկետային դիսպոզիցիաներով նկարագրվող կոռուպցիոն հանցագործությունների օրենսդրական կարգավորման և կանխարգելման վերաբերյալ:

Այդ նպատակին համապատասխան՝ առաջ են քաշվել հետազոտության հետևյալ խնդիրները՝

- սահմանել բլանկետային դիսպոզիցիայի հասկացությունը և առանձնահատկությունները,

- տալ բլանկետային դիսպոզիցիայով կոռուպցիոն հանցագործությունների հասկացությունը, դրանց տեսակները, մատնանշել իրավակիրառման պրակտիկայի հիմնախնդիրները,

- ի հայտ բերել տարբեր օբյեկտների դեմ ուղղված բլանկետային դիսպոզիցիաներով կոռուպցիոն հանցագործությունների որակման առանձնահատկությունները,

- կատարել բլանկետային դիսպոզիցիաներով կոռուպցիոն հանցագործությունների իրավահամեմատական վերլուծություն,

- ձևակերպել բլանկետային դիսպոզիցիաներին վկայակոչվող իրավական ակտերին հետադարձ ուժ տալու կանոնները և առանձնահատկությունները կոռուպցիոն հանցագործությունները որակելիս,

- քննարկել բլանկետային դիսպոզիցիաներով կոռուպցիոն հանցագործությունների կանխարգելման արդիական խնդիրները,

- ներկայացնել առաջարկություններ բլանկետային դիսպոզիցիաներով նկարագրվող կոռուպցիոն հանցագործությունների օրենսդրական կարգավորման և կանխարգելման վերաբերյալ:

ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅԱՆ ՕԲՅԵԿՏԸ ԵՎ ԱՈՒՐԿԱՆ: Հետազոտության

օբյեկտը այն հասարակական հարաբերություններն են, որոնք առաջանում են բլանկետային դիսպոզիցիաներով նկարագրվող կոռուպցիոն հանցագործությունների օրենսդրական կարգավորման, որակման և կանխարգելման գործընթացներում:

Հետազոտության առարկան կոռուպցիոն հանցագործությունները նախատեսող ազգային և միջազգային օրենսդրության համապատասխան նորմերն են:

ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅԱՆ ՄԵԹՈԴԱԲԱՆԱԿԱՆ ՀԻՄՔԸ: Ատենախոսության

մեթոդաբանական հիմքն են կազմել ձևական-տրամաբանական, համակարգակառուցվածքային, պատմական և համեմատական-իրավական մեթոդները:

ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅԱՆ ՏԵՍԱԿԱՆ ՀԻՄՔԸ: Հետազոտության տեսական

հիմք են հանդիսացել ուսումնական դասագրքերը, դոկտորական և

թեկնածուական ատենախոսությունները, գիտական հոդվածները, ատենախոսությունների սեղմագրերը և գիտական այլ աշխատություններ: Դրանցից կարելի է հատկապես առանձնացնել Ս.Շ.Ծաղիկյանի, Մ.Հ.Մուրադյանի, Ա.Ա.Քառայանի, Գ.Մ.Սարգսյանի, Գ.Բ.Դանիելյանի, Գ.Ս.Խաչիկյանի, Ա.Հ.Գաբուզյանի, Կ.Մ.Շահբազյանի, Ա.Գ.Միրզոյանի, Բ.Վ.Վոլժենկինի, Ա.Վ.Մաքսիմովի, Ն.Ֆ.Կուզնեցովայի, Ա.Վ.Նաումովի, Ն.Ն.Պիկուրովի, Գ.Ա.Ազաևի, Ե.Ա.Ջորինայի, Ն.Ե.Կրիլովայի, Ն.Դ.Դուրմանովի, Ա.Վ.Դենիսովանի, Յու. Ա. Յանիցկինի, Ա.Ի.Դուգովի, Վ.Վ.Լունենի, Մ.Ու.Դժոնտատոնի, Լ.Վ.Միխայիլովի, Վ.Վ.Սկոսարևի, Ա.Ի.Ռարոգանի և այլոց աշխատությունները: Հետազոտության մեջ օգտագործվել են նաև փիլիսոփայության և լեզվաբանության առանձին դրույթներ:

ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅԱՆ ՆՈՐՄԱՏԻՎ ԵՎ ՓՈՐՁԱՌԱՎԱՆ (ԷՄՊԻՐԻԿ)

ՀԻՄՔԵՐԸ: Հետազոտության նորմատիվ հիմքն են՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությունը, Հայաստանի Հանրապետության և արտասահմանյան մի շարք երկրների (Ռուսաստանի Դաշնության, Բելառուսի Հանրապետության, Ուկրաինայի Հանրապետության, Ֆրանսիայի Հանրապետության, Գերմանիայի Դաշնային Հանրապետության, ինչպես նաև Ղազախստանի, Ղրղզստանի, Էստոնիայի և այլն) քրեական օրենսգրքերը, «Օպերատիվ-հետախուզական գործունեության մասին» և «Հանրային ծառայության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքները, հետազոտության թեմային առնչվող ՀՀ օրենսդիր, գործադիր և դատական իշխանության մարմինների կողմից ընդունված բազմաթիվ այլ իրավական ակտեր: Աշխատանքում օգտագործվել են նաև քննարկվող հիմնախնդիրներին վերաբերող բազմաթիվ միջազգային և եվրոպական իրավական ակտեր, այդ թվում՝ ՄԱԿ-ի «Կոռուպցիայի դեմ» կոնվենցիան, Եվրոպայի Խորհրդի «Կոռուպցիայի մասին քրեական իրավունքի» Կոնվենցիան, Մարդու իրավունքների քաղաքականության միջազգային խորհրդի՝ «Մարդու իրավունքների ինտեգրումը հակակոռուպցիոն օրակարգ մարտահարվերները, հնարավորություններն ու կարողությունները» աշխատությունը և այլն:

Հետազոտության փորձառական հիմք են հանդիսացել կոռուպցիոն հանցագործությունների որակման տարբեր ասպեկտներին առնչվող ՀՀ ընդհանուր իրավասության առաջին ատյանի դատարանների և ՀՀ վճռաբեկ դատարանի դատական ակտերը:

ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅԱՆ ԳԻՏԱԿԱՆ ՆՈՐՈՒՅԹԸ:

Ատենախոսության գիտական նորույթն այն է, որ Հայաստանի Հանրապետությունում առաջին անգամ գիտական նյութերի և օրենսդրության հիման վրա իրականացվել է բլանկետային դիսպոզիցիաներով նկարագրվող կոռուպցիոն հանցագործությունների քրեաիրավական բնութագրի, որակման և կանխարգելման առանձնահատկությունների համակարգային և ամբողջական հետազոտություն: Ուսումնասիրվել են հայրենական գրականության մեջ գրեթե չհետազոտված այնպիսի հիմնահարցեր, ինչպիսիք են՝ բլանկետային նորմերի հետադարձ ուժի առանձնահատկությունները և իրավակիրառ բնույթի այլ

հիմնախնդիրները, առանձին հանցանքների որակյալ տեսակների օրենսդրական կարգավորման ու որակման հիմնահարցերը՝ կապված կրկնակի դատապարտման արգելքի հետ և այլն:

Ատենախոսության գիտական նորույթն արտահայտվում է նաև պաշտպանության ներկայացվող հետևյալ դրույթներում՝

1. ՀՀ քրեական օրենսգրքում բլանկետային նորմերի առկայությունը և կիրառումն օրինական դարձնելու նպատակով անհրաժեշտ է ՀՀ քր. օր.-ի 1-ին գլխում ընդգրկել նոր հոդված՝ հետևյալ բովանդակությամբ. «Հանցանքը որակելիս քրեական օրենսգրքի հետ համատեղ և դրա հիման վրա կիրառվում են բլանկետային քրեաիրավական նորմերով վկայակոչվող նորմատիվ իրավական ակտերը»: Այս առաջարկի իրագործումը կարող է հիմք դառնալ քրեական իրավունքի ձևական աղբյուրների մասին ձևավորված ավանդական մոտեցման վերանայման համար:

2. Բլանկետային քրեաիրավական նորմերով նկարագրվող հանցագործությունները որակելիս իրավակիրառողի աշխատանքը հեշտացնելու նպատակով առաջարկում ենք, որպեսզի բլանկետային քրեաիրավական նորմերը, «Իրավական ակտերի մասին» ՀՀ օրենքի 43-րդ հոդվածի համաձայն, հնարավորության սահմաններում հստակ հղումներ պարունակեն այն կոնկրետ օրենքներին, որոնք անհրաժեշտ է կիրառել հանցակազմի այս կամ այն հատկանիշը պարզելու համար:

3. Իրավագիտակցության մեջ ձևավորվել է համատարած կարծիք առ այն, որ բլանկետային դիսպոզիցիայով նախատեսված պաշտոնեական հանցանքներից մեկը՝ ակնհայտ անմեղ անձին քրեական պատասխանատվության ենթարկելն, ավարտված պետք է համարվի անձին մեղադրանք առաջադրելու պահից: Սակայն, հաշվի առնելով, որ անձին որպես մեղադրյալ ներգրավելու մասին որոշման կայացմամբ, այսինքն դեռևս մինչև նրան մեղադրանք առաջադրելը, արդեն իսկ անձի նկատմամբ սկսվում են կիրառվել ոչ բարենպաստ հետևանքներ առաջացնող սահմանափակումներ, ուստի կարծում ենք, որ տվյալ հանցանքը պետք է ավարտված համարել ոչ թե մեղադրանք առաջադրելու, այլ անձին որպես մեղադրյալ ներգրավելու մասին որոշումը կայացվելու պահից:

4. ՀՀ քր. օր.-ի 200-րդ հոդվածի 1-ին մասի դիսպոզիցիայից հանել «խոստանալը կամ առաջարկելը», իսկ նույն հոդվածի 3-րդ մասից՝ «կամ պահանջելը կամ ստանալու խոստումը կամ առաջարկն ընդունելը» բառերը: Հանցագործության առարկայի խոստանալը կամ առաջարկելը, ինչպես նաև այն պահանջելը կամ ստանալու խոստումը կամ առաջարկն ընդունելը, եթե այդ ամենը բացահայտվել է տվյալ փուլում, ապա պետք է դիտել որպես ինքնուրույն ավարտված հանցագործություն՝ այն նախատեսելով ՀՀ քր.օր.-ի 200.1 հոդվածով՝ դրա համար նախատեսելով ավելի մեղմ պատիժ հետևյալ ձևակերպմամբ.

«Հոդված 200.1

Առևտրային կաշառք խոստանալը կամ առաջարկելը, առևտրային կաշառք պահանջելը կամ ստանալու խոստումը կամ առաջարկն ընդունելը

1. Առևտրային կամ այլ կազմակերպության ծառայողին, արբիտրին, այդ թվում՝ օտարերկրյա պետության՝ արբիտրաժի մասին օրենսդրությանը համապատասխան՝ գործառույթներ իրականացնող արբիտրին, աուդիտորին կամ փաստաբանին կաշառք, այսինքն՝ ապօրինաբար այդ անձանց անձամբ կամ միջնորդի միջոցով նրանց կամ այլ անձի համար դրամ, գույք, գույքի նկատմամբ իրավունք, արժեթղթեր կամ որևէ այլ առավելություն խոստանալը կամ առաջարկելը՝ կաշառք տվողի կամ նրա ներկայացրած անձի օգտին գործողություններ կատարելու կամ չկատարելու համար՝

պատժվում է տուգանքով՝ նվազագույն աշխատավարձի երկուհարյուրապատիկից չորսհարյուրապատիկի չափով, կամ որոշակի պաշտոններ զբաղեցնելու կամ որոշակի գործունեությամբ զբաղվելու իրավունքից զրկելով՝ առավելագույնը երեք տարի ժամկետով, կամ կալանքով՝ առավելագույնը երեք ամիս ժամկետով:

2. Առևտրային կամ այլ կազմակերպության ծառայողի, արբիտրի, այդ թվում՝ օտարերկրյա պետության՝ արբիտրաժի մասին օրենսդրությանը համապատասխան՝ գործառույթներ իրականացնող արբիտրի, աուդիտորի կամ փաստաբանի կողմից կաշառք, այսինքն՝ ապօրինաբար այդ անձանց կողմից անձամբ կամ միջնորդի միջոցով իրենց կամ այլ անձի համար դրամ, գույք, գույքի նկատմամբ իրավունք, արժեթղթեր կամ որևէ այլ առավելություն պահանջելը կամ ստանալու խոստումը կամ առաջարկն ընդունելը՝ կաշառք տվողի կամ նրա ներկայացրած անձի օգտին գործողություններ կատարելու կամ չկատարելու համար՝

պատժվում է տուգանքով՝ նվազագույն աշխատավարձի երկուհարյուրապատիկից չորսհարյուրապատիկի չափով, կամ որոշակի պաշտոններ զբաղեցնելու կամ որոշակի գործունեությամբ զբաղվելու իրավունքից զրկելով՝ առավելագույնը երեք տարի ժամկետով, կամ կալանքով՝ առավելագույնը երեք ամիս ժամկետով»:

Նշվածը վերաբերվում է նաև ՀՀ քր. օր.-ի 201-րդ հոդվածին, այն է՝ քր. օր.-ը լրացնել 201.1 հոդվածով՝ նախատեսելով ավելի մեղմ պատիժ:

5. Հաշվի առնելով որ, հանցանքները պաշտոնեական դիրքի օգտագործմամբ կատարվելու յուրաքանչյուր դեպքում անհրաժեշտ է քննարկել նաև ՀՀ քրեական օրենսգրքի 308-րդ հոդվածի (պաշտոնեական լիազորությունները չարաշահելը) կամ 309-րդ հոդվածի (պաշտոնեական լիազորությունները անցնելը) կիրառման անհրաժեշտությունը, այլ կերպ ասած՝ առաջանում է հանցավոր արարքն այդ հոդվածներով ևս համակցության կարգով որակելու խնդիր, ուստի առաջարկվում է ՀՀ քրեական օրենսգրքի Հատուկ մասի հոդվածներից վերացնել «անձի կողմից իր պաշտոնեական դիրքն օգտագործելով կատարելը» ծանրացնող հանգամանքը: Այդ պարագայում անձի արարքը հանցագործությունների համակցությամբ որակելը չի հակասի նույն արարքի համար երկու անգամ դատապարտելու Սահմանադրական արգելքին:

6. Քրեաիրավական ոլորտում այլ իրավական ակտերի հետադարձ ուժի հետ կապված հարցերը օրենսդրորեն հստակ կարգավորելու նպատակով առաջարկում ենք քրեական օրենսգրքի 2-րդ գլխում ընդգրկել նոր հոդված՝ հետևյալ բովանդակությամբ. «Բլանկետային քրեաիրավական նորմերով վկայակոչվող նորմատիվ իրավական ակտերը, որոնք բարելավում են հանցանք կատարած անձի վիճակը, քրեական օրենսդրության ոլորտում ունեն հետադարձ ուժ»:

7. Պետական հակակոռուպցիոն ծրագրի իրագործման կազմակերպչական կարևորագույն միջոցներից է Հայաստանում կոռուպցիայի կանխարգելման արդյունավետ քաղաքականություն իրականացնելու նպատակով կառուցվածքային հատուկ ստորաբաժանում, որպես առանձին պետական մարմին, ստեղծելու գաղափարի իրագործումը: Չնայած այդպիսի մարմին ստեղծելու անհրաժեշտությունը բազմիցս հիմնավորվել է գրականության մեջ, այնուամենայնիվ մինչ օրս այդպիսի մարմնի բացակայությունը վկայում է խնդրի արդիականության և լուծված չլինելու մասին: Այդ իմաստով նորաստեղծ Հատուկ քննչական ծառայության հիմքի վրա անհրաժեշտ է ստեղծել կոռուպցիայի դեմ պայքարի, այսպես կոչված, ունիվերսալ մարմին, այդ կառույցին՝ Հատուկ քննչական ծառայությանն, օրենսդրորեն վերապահել այն լիազորություններն ու գործառույթները, որոնք առաջարկվում են մեր կողմից:

ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅԱՆ ՏԵՍԱԿԱՆ ԵՎ ԳՈՐԾԱՎԱԿԱՆ

ՆՇԱՆԱՎՈՒԹՅՈՒՆԸ: Հետազոտության արդյունքները կարող են տեսական հիմք հանդիսանալ կոռուպցիոն հանցագործությունների քրեաիրավական բնութագրի հետագա գիտական հետազոտությունների համար: Ատենախոսության մեջ ներկայացված մոտեցումներն ու կատարված հետազոտության արդյունքների վրա հիմնված առաջարկությունները կարող են օգտագործվել կոռուպցիոն հանցագործությունների վերաբերյալ օրենսդրության կատարելագործման, գիտական և ուսումնական գրականության նախապատրաստման նպատակներով, «Հ քրեական իրավունք» ուսումնական դասընթացի դասավանդման ընթացքում:

ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԻ ՓՈՐՁԱՐԿՈՒՄԸ:

Ատենախոսությունը քննարկվել է Հայ-Բուսական համալսարանի իրավունքի և քաղաքագիտության ինստիտուտի քրեական իրավունքի և քրեական դատավարության իրավունքի ամբիոնում: Դրանք արտացոլված են նաև հեղինակի հրատարակած գիտական հոդվածներում:

ԱՏԵՆԱԽՈՍՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔԸ: Ատենախոսությունը պատրաստված է ՀՀ ԲՈՀ-ի կողմից սահմանված պահանջներին համապատասխան և բաղկացած է ներածությունից, երեք գլխից, որոնք ներառում են ինը պարագրաֆ, եզրակացությունից և օգտագործված գրականության ցանկից:

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՀԱՄԱՌՈՏ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

Ներածության մեջ հեղինակը հիմնավորում է թեմայի հետազոտության արդիականությունը, ներկայացվում է գիտական մշակվածության աստիճանը, հետազոտության մեթոդաբանական, փորձառական (էմպիրիկ), տեսական և նորմատիվ հիմքերը, հետազոտության օբյեկտը, առարկան, նպատակն ու խնդիրները, ատենախոսության գիտական նորույթը, կառուցվածքն ու պաշտպանության ներկայացվող դրույթները, տեսական և գործնական նշանակությունը:

Աշխատանքի առաջին գլուխը՝ «Կոռուպցիոն հանցագործությունների բնութագիրը և հիմնական հատկանիշները» վերտառությամբ, բաղկացած է երեք ենթագլխից:

Առաջին գլխի առաջին ենթագլխում՝ «Բլանկետային դիսպոզիցիայի հասկացությունը և առանձնահատկությունները» վերնագրով, հեղինակը բլանկետայնությունը ներկայացնում է որպես միջճյուղային կապերի արտացոլման տեսանյութ, առավել զարգացած, տեխնիկապես կատարելագործված ձև: Արձանագրվել է, որ բլանկետային դիսպոզիցիաներով նկարագրվող հանցագործությունների օրենսդրական կարգավորմանն առնչվող խնդիրները բնորոշ են նաև կոռուպցիոն հանցագործությունները սահմանող բլանկետային դիսպոզիցիաներին:

Քրեական օրենսգրքի «բլանկետիզացիայի» գործընթացը գնալով ավելի է ծավալվում: Դա պայմանավորված է գիտատեխնիկական և սոցիալական առաջընթացի «բացասական» կողմերով, օրենսդրության համակարգի զարգացումով և քրեական օրենսդրության ինտերնացիոնալացմամբ:

ՀՀ քր. օր.-ի Հատուկ մասի նորմերի գրեթե 2/3-ը բլանկետային է: Առավել հաճախ բլանկետային են հանդիսանում հանցագործությունների առարկաների և գործողությունների հատկանիշները: Առկա են ամբողջապես բլանկետային գլուխներ, օրինակ 24-րդ գլուխը՝ «Համակարգչային տեղեկատվության անվտանգության դեմ ուղղված հանցագործությունները», 32-րդ գլուխը՝ «Հինվորական ծառայության կարգի դեմ ուղղված հանցագործությունները», 33-րդ գլուխը՝ «Խաղաղության և մարդկության անվտանգության դեմ ուղղված հանցագործությունները»: Արարքների բլանկետայնության մասին խոսում են արարքները բնութագրող տերմինները՝ «ապօրինի», «առանց թույլտվության», «կանոնները խախտելը»: Ապօրինությունը նշանակում է համապատասխան արարքների արգելում քաղաքացիական, վարչական, հարկային, բյուջետային, պետական և իրավունքի այլ ճյուղերի կողմից:

Առաջին գլխի երկրորդ ենթագլխում՝ «Բլանկետային դիսպոզիցիայով կոռուպցիոն հանցագործությունների հասկացությունը, տեսակները և իրավակիրառման պրակտիկայի հիմնախնդիրները» վերնագրով, հեղինակը ներկայացնում է «Կոռուպցիա» բառի ծագումնաբանությունը, ինչպես նաև

կոռուպցիայի հասկացության վերաբերյալ քրեական իրավունքի ոլորտի ինչպես հայրենական, այնպես էլ արտասահմանյան մասնագետների բնորոշումները և կարծիքները, որոնք հիմնականում լրացնում են միմյանց:

Ելնելով լայն իմաստով կոռուպցիայի բնորոշումից, կարելի է տալ բլանկետային դիսպոզիցիաներով նկարագրվող կոռուպցիոն հանցագործությունների հետևյալ բնորոշումը՝ «Քրեական օրենսգրքով նախատեսված, հանրային կամ մասնավոր ոլորտում կառավարչական գործառույթներով օժտված անձանց կողմից իրենց լիազորությունների օգտագործմամբ, գույքային, անձնական կամ խմբային շահերից ելնելով կատարվող այն հանրորեն վտանգավոր արարքներն են, որոնց հատկանիշները բացահայտելու համար քր. օր.-ը հղում է կատարում այլ նորմատիվ իրավական ակտերին:

Կոռուպցիոն հանցագործությունների ցանկը հաստատվել է ՀՀ գլխավոր դատախազի 2017 թվականի հունվարի 19-ի թիվ 3 հրամանով:

Բլանկետային դիսպոզիցիաներով նկարագրվող հանցագործությունների օրենսդրական կարգավորմանն առնչվող խնդիրները, մասնավորապես, հանգում են հետևյալին.

ա) ՀՀ քր. օր.-ում բացակայում է նորմը, որը կարգավորում է բլանկետային նորմերի թույլատրելիությունը և, համապատասխանաբար, քրեական պատասխանատվության հարցի լուծումը այլ՝ ոչ քրեական օրենքների և (կամ) նորմատիվ իրավական ակտերի խախտումներով:

բ) Օրենքները և այլ նորմատիվ իրավական ակտերը, որոնց վրա հղում է կատարվում ՀՀ քր. օր.-ի Հատուկ մասի հոդվածների բլանկետային դիսպոզիցիաներում, բավականին անկայուն են, քանի որ նրանցում օրենսդիր և գործադիր իշխանության մարմինները հաճախ են փոփոխություններ և լրացումներ կատարում:

գ) ՀՀ քր. օր.-ի բլանկետային նորմերում կան հղումներ ոչ միայն օրենքներին, այլ նաև այլ նորմատիվ իրավական ակտերին, իսկ այդ օրենքներից մի շարքի նորմերն էլ նույնիսկ կոնկրետացվում, մանրամասնվում, բացատրվում և երբեմն ուղղվում են այլ նորմատիվ իրավական ակտերով և այլն:

Առաջին գլխի երրորդ ենթագլխում՝ «Բլանկետային դիսպոզիցիաներին վկայակոչվող իրավական ակտերի հետադարձ ուժը կոռուպցիոն հանցագործությունները որակելիս» վերնագրով, հեղինակը ներկայացնում է կոռուպցիոն հանցագործությունները որակելիս բլանկետային դիսպոզիցիաներին վկայակոչվող իրավական ակտերի հետադարձ ուժի առանձնահատկությունները, օրենքի հետադարձ ուժի վերաբերյալ ՀՀ վճռաբեկ դատարանի կողմից սահմանված դրույթները, արձանագրված է, որ յուրաքանչյուր անգամ քրեական օրենքին հետադարձ ուժ տալու ընթացքում անձի իրավունքների հնարավոր խախտումները բացառելու համար անհրաժեշտ է անշեղորեն պահպանել քրեական օրենքի հետադարձ ուժի կանոնները, որոնք բովանդակվում են ոչ միայն սահմանադրաիրավական կարգավորումներում,

«Իրավական ակտերի մասին» ՀՀ օրենքում և ՀՀ քրեական օրենսգրքում, այլև՝ ՀՀ վճռաբեկ դատարանի իրավական դիրքորոշումներում:

Աշխատանքի երկրորդ գլուխը՝ «Բլանկետային դիսպոզիցիաներով կոռուպցիոն հանցագործությունների քրեաիրավական բնութագիրը և որակման խնդիրները (իրավահամեմատական վերլուծություն)» վերտառությամբ, բաղկացած է հետևյալ ենթագլուխներից. 1. «Մարդու սահմանադրական իրավունքների և ազատությունների դեմ ուղղված բլանկետային դիսպոզիցիաներով կոռուպցիոն հանցագործությունների որակման առանձնահատկությունները», 2. «Սեփականության, տնտեսության և տնտեսական գործունեության դեմ ուղղված բլանկետային դիսպոզիցիաներով կոռուպցիոն հանցագործությունների որակման առանձնահատկությունները», 3. «Շրջական միջավայրի անվտանգության դեմ ուղղված բլանկետային դիսպոզիցիաներով կոռուպցիոն հանցագործությունների որակման առանձնահատկությունները», 4. «Արդարադատության դեմ ուղղված բլանկետային դիսպոզիցիաներով կոռուպցիոն հանցագործությունների որակման առանձնահատկությունները» վերնագրերով: Հեղինակը ներկայացնում է ենթավերնագրերում նշված տարբեր ոլորտներում բլանկետային դիսպոզիցիաներով կոռուպցիոն կոնկրետ հանցագործությունների քրեաիրավական բնութագրերը և դրանց որակման առանձնահատկությունները՝ կատարելով այդ հանցակազմերի և որակումներ հետ կապված իրավահամեմատական վերլուծություններ՝ շուրջ մեկ տասնյակից ավել պետությունների քրեական օրենսդրության հետ, մասնավորապես.

Գերմանիայի Դաշնային Հանրապետության քր. օր.-ը բնակարանի անձեռնմխելիության հանցագործությանն, ի տարբերություն ՀՀ քր. օր.-ի 147-րդ հոդվածի, անդրադարձել է երկու հոդվածներով՝ բնակարանի անձեռնմխելիության խախտումը (123-րդ հոդված) և բնակարանի անձեռնմխելիության կոպիտ խախտումը (124-րդ հոդված): 123-րդ հոդվածի դիսպոզիցիայից հետևում է, որ քրեորեն պատժելի է ոչ միայն բնակարան, այլև հասարակական ծառայությունների և տրանսպորտային միջոցների գտնվելու վայր ապօրինի մուտք գործելը: 124-րդ հոդվածը պատասխանատվություն է նախատեսում ամբոխի կողմից հրապարակայնորեն հավաքվելու և բռնի ուժի կիրառմամբ նշված անձեռնմխելիությունը խախտելու համար: Երկու դեպքերում էլ պաշտոնատար անձի կողմից այն կատարելու մասին որևէ դրույթ նշված չէ:

Շվեյցարիայի քր. օր.-ն առանձին հոդվածներով է անդրադառնում ՀՀ քր. օր.-ի 149-րդ հոդվածով նախատեսված հանցագործության (Ընտրական իրավունքի իրականացմանը, ընտրական հանձնաժողովների աշխատանքների կամ ընտրությանը մասնակցող անձանց լիազորությունների իրականացմանը խոչընդոտելը) օբյեկտիվ կողմի այլընտրանքային դրսևորումներին: Այսպես, 14-րդ բաժնի 279-րդ հոդվածը պատասխանատվություն է նախատեսում ընտրական հանձնաժողովի աշխատանքին խոչընդոտելու, իսկ 280-րդ հոդվածը՝ քաղաքացու ընտրական կամ հանրաքվեի իրավունքի ազատ իրականացմանը խոչընդոտելու համար: Սակայն Շվեյցարիայի քր. օր.-ը

քրեական պատասխանատվության ամրագրման իմաստով որևէ նորմ չի նախատեսում ընտրական կամ հանրաքվեի հանձնաժողովի կամ նախաձեռնող խմբի անդամի, թեկնածուի կամ նրա վստահված անձի, դիտորդի, զանգվածային լրատվության միջոցի ներկայացուցչի, կուսակցության (կուսակցությունների դաշինքի) լիազորած անձի լիազորությունների իրականացմանը խոչընդոտելու համար:

Ուկրաինայի քրեական օրենսդրությունը մարդու կամ քաղաքացու իրավահավասարության խախտումը և ազգային, ռասայական կամ կրոնական թշնամանք հարուցելը ներկայացված է քր. օր.-ի մեկ ընդհանուր՝ 161-րդ հոդվածի դիսպոզիցիայում՝ որպես օբյեկտիվ կողմի երկընտրելի դրսևորումներ: Կարծում ենք, որ ՀՀ քրեական օրենսգրքով տրված իրավական կարգավորումն ավելի ռացիոնալ է, քանի որ մարդու կամ քաղաքացու իրավահավասարության խախտումն ուղղված է սահմանադրական իրավունքների դեմ, իսկ ազգային, ռասայական կամ կրոնական թշնամանք հարուցելն առավելապես սպառնալիք է հասարակական անվտանգության համար, ուստի այս երկու հանցանքների միավորումը մեկ հանցակազմի շրջանակներում օրենսդրական տեխնիկայի առումով նպատակահարմար չէ:

ՌԴ քր. օր.-ում առևտրային կաշառքն, ի տարբերություն մեր հայրենական օրենսդրության, ընդգրկված է ոչ թե տնտեսական գործունեության, այլ առևտրային և այլ կազմակերպությունների ծառայության շահերի դեմ ուղղված հանցագործությունների շարքում (հոդված 204):

Բելառուսի քր. օր.-ի 394-րդ հոդվածում ցուցմամբ տալուն հարկադրելու հանցակազմում խոչտանգման եղանակը ծաղրուծանակի և բռնություն գործադրելու եղանակներից առանձնացվել և հոդվածի 3-րդ մասում ներկայացվել է որպես առանձնապես ծանրացնող հանգամանք:

Աշխատանքի երրորդ գլուխը՝ «Բլանկետային դիսպոզիցիաներով կոռուպցիոն հանցագործությունների կանխարգելման արդիական խնդիրները» վերտառությամբ, բաղկացած է հետևյալ ենթագլուխներից.

1. «Բլանկետային դիսպոզիցիաներով կոռուպցիոն հանցագործությունների կանխարգելման օրենսդրական և կազմակերպչական միջոցառումների անհրաժեշտությունը Հայաստանի Հանրապետությունում»,
2. «Բլանկետային դիսպոզիցիաներով կոռուպցիոն հանցագործությունների կանխարգելման խնդրում միջազգային համագործակցության դերը և նշանակությունը» վերնագրերով: Հեղինակը ներկայացնում է կոռուպցիոն հանցագործությունների կանխարգելման օրենսդրական և կազմակերպչական միջոցառումների անհրաժեշտությունն ինչպես ներպետական, այնպես էլ միջազգային համագործակցության ոլորտներում՝ կատարելով տարբեր առաջարկություններ:

Այսպես, «Բանկային գաղտնիքի մասին» օրենքում հարկավոր է կատարել լրացում, փոփոխում, որը հնարավորություն կտա իրավապահ մարմիններին ձեռք բերել հաշվեհամարների տեղերի և գործարքների մասին

տեղեկատվություն նաև մինչ հաշվեհամարի տիրոջ կողմից կասկածյալ դառնալը կամ մինչև մեղադրանք առաջադրելը:

Կոռուպցիայի կանխարգելման տեսանկյունից հարկավոր է կարգավորել առանձին ոլորտներում հավասարազոր տարբեր մարմինների կողմից իրականացվող տարաբնույթ տեսչական հսկողա-վերահսկողական և ստուգումների մեխանիզմը: Օրենսդրորեն բացառել ներկայումս օրենքով թույլատրելի լիազորությունների կրկնությունը և գոյություն ունեցող բյուրոկրատական վերահսկողական բազմաշերտ մեխանիզմների հնարավորությունը:

Ընդունվող օրենքների նախագծերում հավանական կոռուպցիոն ռիսկերի հայնտաբերման և բացառման գործում անչափ կարևոր նշանակություն կարող է ունենալ օրենսդրական նախագծերի պարտադիր հակակոռուպցիոն փորձաքննության ներմուծումը: Հակակոռուպցիոն փորձաքննությունները հանդիսանում են կրիմինալոգիական փորձաքննության տեսակ: Վերջիններիս ներդրման խնդիրը լայնորեն քննարկվում է վերջին ժամանակաշրջանի գիտական հետազոտություններում: Կրիմինալոգիական փորձաքննությունը բնորոշվում է որպես օրենքների և նորմատիվ իրավական այլ ակտերի նախագծերի հետազոտություն, որը մասնագետ-քրեաբանների կողմից կատարվում է հանցավորության, այն պայմանավորող գործընթացների, ինչպես նաև հանցավորության դեմ պայքարի վիճակի վրա այդ նախագծերի ազդեցության դիրքերից:

Անհրաժեշտ է խորապես ուսումնասիրել կոռուպցիայի դեմ պայքարի համաշխահային փորձը, Հայաստանի և այլ պետությունների տարածքում հանցակցությամբ կատարվող կոռուպցիոն հանցագործությունների քննության, բացահայտման և կանխարգելման առավել արդյունավետ արդյունքներ գրանցելու նպատակով համագործակցել միջազգային մարմինների ու կազմակերպությունների հետ՝ ընդհուպ մինչև միջազգային երկկողմ ու բազմակողմ իրավական ակտերի ուժով ապահովել տարբեր երկրների իրավապահ մարմինների կողմից կոռուպցիոն հանցագործությունների վերաբերյալ համատեղ քննություն:

Հայաստանի Հանրապետության կողմից միջազգային մի շարք ակտերին միանալը կարևորագույն գործոն է հանդիսացել կոռուպցիայի դեմ պայքարի արդյունավետ կազմակերպման և օրենսդրական դաշտի կատարելագործման խնդրում:

Ի դեպ, այս հանգամանքը, կոռուպցիայի դեմ պայքարի միջազգային չափորոշիչներին տեղեկացված ու ներգրավված լինելու առումով, մեր համար խիստ կարևորություն ունի, քանի որ, ինչպես ցույց են տալիս ուսումնասիրությունները, միջազգային կառույցներին չանդամակցող պետությունների համար խիստ դժվարություններ են ստեղծվում հակակոռուպցիոն ճիշտ քաղաքականություն իրականացնելու գործում:

Ըստ էության, իրավական և կազմակերպչական տեսանկյունից միջազգային ունիվերսալ և տարածաշրջանային փաստաթղթերի պահանջների

զգալի մասը իրենց ամրագրումն են ստացել Հայաստանի Հանրապետության հակակոռուպցիոն օրենսդրությունում: Այս ամենը ենթադրում է ավելի սերտ միջազգային համագործակցություն կոռուպցիայի դեմ պայքարում, որը միանշանակ չի կարող իրականացվել առանց միջազգային իրավական չափորոշիչների մշակման և կատարելագործման:

Կատարված հետազոտությունների արդյունքների հիման վրա հեղինակը հանգել է հետևյալ եզրակացություններին.

1. ՀՀ քր. օր.-ի 1-ին հոդվածի 2-րդ մասում առաջարկում ենք կատարել փոփոխություն և այն ձևակերպել հետևյալ բովանդակությամբ. «Հայաստանի Հանրապետության քրեական օրենսգիրքը հիմնվում է Հայաստանի Հանրապետության Սահմանդրության և Հայաստանի Հանրապետության միջազգային պայմանագրերով ամրագրված միջազգային իրավունքի սկզբունքների և նորմերի վրա»:

2. Քրեական պատասխանատվության ոլորտի փոփոխման տեսանկյունից՝ ընդլայնման կամ սահմանափակման իմաստով, գործադիր իշխանության կողմից անմիջականորեն ազդեցությունը բացառելու նպատակով նպատակահարմար ենք համարում ուժը կորցրած ճանաչել ՀՀ քր. օր.-ի բլանկետային նորմերով վկայակոչված ենթաօրենսդրական ակտերը և դրանք ընդունել օրենքի տեսքով:

3. ՀՀ գլխավոր դատախազի՝ 2017 թվականի հունվարի 19-ի թիվ 3 հրամանով կոռուպցիոն հանցագործությունների հաստատված ցանկն անհրաժեշտ է ևս մեկ անգամ լրամշակել՝ դրանում ընդգրկելով նաև ներքոշարադրյալ հանցագործությունները.

ա. Անձին տեղեկություն ներկայացնելուց հրաժարվելը (148-րդ հոդված),

բ. Ընտրողների ցուցակները կազմելու համար պատասխանատու պաշտոնատար անձի կողմից ընտրողների ցուցակները կազմելու համար սահմանված կարգը խախտելով կեղծիքներ կատարելը (152-րդ հոդվածի 2-րդ մաս):

4. ՀՀ քր. օր.-ի 187-րդ և 190-րդ հոդվածներում կիրառելի չեն քր. օր.-ի 308-րդ հոդվածի 3-րդ մասում տրված պաշտոնատար անձի հասկացությունը, քանզի այդ հոդվածում իմպերատիվ կերպով նշված է, որ սահմանված պաշտոնատար անձի հասկացությունը վերաբերվում է միայն 29-րդ գլխին (պետական ծառայության դեմ ուղղված հանցագործություններ), և քանի որ քրեական օրենքը անալոգիայով կիրառելն արգելվում է, ուստի առաջարկվում է տարամեկնաբանություններից խուսափելու նպատակով լրացնել նշված օրենսդրական բացը և քր. օր.-ի 308-րդ հոդվածի 3-րդ մասում 29-րդ գլխից բացի ավելացնել նաև 187-րդ և 190-րդ հոդվածները:

5. ՀՀ քրեական օրենսգրքի 200-րդ հոդվածի 5-րդ մասում ամրագրված խրախուսական նորմում վերացնել «բայց հանցանքի կատարումից հետո՝ ոչ ուշ, քան եռօրյա ժամկետում» բառերը, իսկ «քրեական հետապնդման

մարմիններին» բառերը փոխարինել «ցանկացած պետական կամ տեղական ինքնակառավարման մարմիններին» բառերով: Նույն խրախուսական նորմում վերանայել օրենսդրի կողմից նախանշված պարտադիր ու միաժամանակյա պահանջվող պայմանները՝ հետևյալ ձևակերպմամբ.

«5. Առևտրային կաշառք տվող անձն ազատվում է քրեական պատասխանատվությունից, եթե այդ անձը մինչև կաշառք տալու մասին քրեական հետապնդման մարմիններին հայտնի դառնալը, այդ մասին կամովին հայտնել է ցանկացած պետական կամ տեղական ինքնակառավարման մարմին կամ աջակցել է հանցագործությունը բացահայտելուն կամ տեղի է ունեցել կաշառքի շորթում:»:

6. ՀՀ քր. օր.-ի 214-րդ հոդվածի դիսպոզիցիայում նյութական վնասի պատճառման մասով սահմանել այդ վնասի նվազագույն և առավելագույն չափերը:

7. Շրջակա միջավայրի անվտանգության դեմ ուղղված բլանկետային դիսպոզիցիաներով կոռուպցիոն հանցագործություններում փոփոխություն մտցնել դիսպոզիցիայի մասով: Առաջարկվում է որպես հանցակազմի օբյեկտիվ կողմի պարտադիր հատկանիշ դարձնել անձի կողմից այդ արարքի համար վերջին մեկ տարվա ընթացքում մեկ անգամ վարչական պատասխանատվության ենթարկված լինելու հանգամանքը, ինչպես նաև Բելառուսի քրեական օրենսգրքի 32 հոդվածի օրինակով վարչական և կարգապահական պրեյուդիցիան ամրագրել ՀՀ քրեական օրենսգրքի Ընդհանուր մասում:

8. Ակնհայտ անմեղ անձին քրեական պատասխանատվության ենթարկելու հանցագործությունն, ըստ մեզ, առկա է ոչ միայն այն դեպքում, երբ անձն ընդհանրապես որևէ հանցագործություն չի կատարել, այլև այն դեպքում, երբ նրան մեղսագրվում է ոչ թե իր կողմից իրականում կատարված, այլ մեկ ուրիշ՝ ավելի ծանր հանցագործություն:

Քրեական իրավունքի տեսության մեջ տարածված է այն կարծիքը, որ այն դեպքում, երբ անձին մեղսագրվում է ոչ թե իր կողմից իրականում կատարված, այլ մեկ ուրիշ՝ ավելի ծանր հանցագործություն, ապա ՀՀ քր. օր.-ի 336-րդ հոդվածով նախատեսված հանցագործությունն առկա չէ, քանի որ, ի վերջո, անձը կատարել է հանցանք և նա չի համարվում ակնհայտ անմեղ անձ: Այնինչ, ՀՀ քր. օր.-ի 336-րդ հոդվածով նախատեսված հանցագործության առկայությունը փաստելու համար ամեն անգամ անհրաժեշտ է արարքը վերլուծել կոնկրետ և առարկայական: Նման պարագայում հարկ է արձանագրել, որ չնայած անձն այնուամենայնիվ կատարել է հանցանք, սակայն, միևնույն է, իրեն մեղսագրված և իրականում իր կողմից չգործած ավելի ծանր հանցագործության կապակցությամբ նա համարվում է ակնհայտ անմեղ անձ, եթե իհարկե մեղսագրող համապատասխան պաշտոնատար անձը գիտակցել է այդ ամենն ու դրսևորել դիտավորություն:

Ատենախոսության հիմնական դրույթներն արտացոլվել են հեղինակի հետևյալ հրապարակումներում.

1. Բլանկետային դիսպոզիցիայի հասկացությունը և առանձնահատկությունները // «Արդարադատություն» գիտական հանդես, Երևան, 2014թ. հունիս, թիվ 2 (25), էջ 42-47:

2. Կոռուպցիոն հանցագործությունների հասկացությունը և իրավակիրառման պրակտիկայի հիմնախնդիրները // «Դատական իշխանություն» գիտամեթոդական ամսագիր, Երևան, 2014թ., սեպտեմբեր, թիվ 9(183), էջ 48-53:

3. Քրեական պատասխանատվությունը պաշտոնեական լիազորությունների չարաշահմամբ մարդու և քաղաքացու իրավահավասարությունը խախտելու համար (իրավահամեմատական վերլուծություն) // «Հանրային կառավարում» գիտական հանդես, Երևան, 2015թ., թիվ 1/2015, էջ 102-108:

4. Մասնավոր հատվածում կաշառակերության հարցի շուրջ // «Լրաբեր հասարակական գիտությունների» գիտական հանդես, Երևան, 2015, թիվ 1 (643), էջ 234-242:

5. Уголовная ответственность за нарушение неприкосновенности жилища путем злоупотребления служебными полномочиями (сравнительно-правовой анализ) // "Вектор науки Тольяттинского государственного университета. Серия: Юридические науки" научный журнал, РФ, г. Тольяти, 2015, N 2 (21), с. 10-13:

6. Բլանկետային դիսպոզիցիաներին վկայակոչվող քրեական օրենքի հետադարձ ուժի առանձնահատկությունները // «Դատական իշխանություն» գիտամեթոդական ամսագիր, Երևան, 2015թ., մայիս-հունիս, թիվ 5-6/191-192 , էջ 56-61:

7. Ակնհայտ անմեղ անձին քրեական պատասխանատվության ենթարկելու քրեաիրավական բնութագիրը // «Օրինականություն» գիտագործնական և ուսումնամեթոդական հանդես, Երևան, 2015, թիվ 88, էջ 33-37:

8. Քրեական օրենքի հետադարձ ուժի իրավական կարգավորումը ՀՀ և ՌԴ քրեական օրենսդրությամբ // «Պետություն և իրավունք» գիտական հանդես, Երևան, 2015թ., թիվ 2 (68), էջ 56-62:

9. О необходимости законодательных и организационных мероприятий по предупреждению коррупционных преступлений в Республике Армения // “Формирование комфортной правовой среды как вектор развития Российского законодательства” сборник научный статей, РФ, г. Ростов на Дону, 2015, 30 сентября, с. 10-13:

10. Կոռուպցիոն հանցագործությունների օրենսդրական բարեփոխման հարցի շուրջ // «Կանթեղ» գիտական հանդես, Երևան, 2016թ., թիվ 1 (66), էջ 168-173:

11. Կոռուպցիայի պատճառական համալիրի պատմական ձևավորումն ու զարգացումը Հայաստանում // Հայ - ռուսական / Սլավոնական / համալսարանի “Вестник” գիտական հանդես, Երևան, 2016թ., թիվ 3 (24), էջ 89-96:

12. Կոռուպցիոն հանցագործությունների բացահայտման և քննության արդյունավետության բարձրացման որոշ հարցեր // «Եվրոպական ակադեմիա» գիտական հոդվածների ժողովածու, Երևան, 2016թ., թիվ 7, էջ 360-368:

13. Նորմատիվ իրավական ակտերի և դրանց նախագծերի հակակոռուպցիոն փորձաքննությունների իրավական և կազմակերպչական հիմքերի հարցի շուրջ // «Եվրոպական ակադեմիա» գիտական հոդվածների ժողովածու, Երևան, 2016թ., թիվ 7, էջ 369-377:

14. Особенности классификации коррупционных преступлений с бланкетными диспозициями, направленных против безопасности окружающей среды (сравнительно - правовой анализ) // "Вектор науки Тольяттинского государственного университета. Серия: Юридическая наука" научный журнал, РФ, г. Тольяти, 2016, N 2 (25), с. 7-11:

15. Պետական կառավարման համակարգը որպես կոռուպցիայի դեմ պայքարի սուբյեկտ և կոռուպցիոն իրավախախտումների միջավայր // «Այլընտրանք» գիտական հանդես, Երևան, 2016թ. ապրիլ-հունիս, թիվ 2, էջ 121-129:

16. Կոռուպցիայի դեմ պայքարի միասնական պետական հատուկ մարմնի ստեղծումը՝ որպես արդյունավետ հակակոռուպցիոն քաղաքականության անհրաժեշտ նախադրյալ // «Կանթեղ» գիտական հանդես, Երևան, 2016թ., 3 (68), էջ 159-170:

Арам Жорикович Айвазян
Особенности квалификации коррупционных преступлений с бланкетными диспозициями (сравнительно - правовой анализ)

Резюме

Борьба с коррупцией является важнейшей предпосылкой для обеспечения и повышения эффективности государственного управления. Осознавая это, борьба с коррупцией признана одним из приоритетов стратегии национальной безопасности Республики Армения.

Отдельными проявлениями коррупционных преступлений являются преступления, предусмотренные уголовно-правовыми нормами, содержащими бланкетную диспозицию. Между тем, в науке отечественного уголовного права не проводилось полное и комплексное исследование коррупционных преступлений, описанных бланкетными диспозициями. Поэтому до сих пор остаются открытыми такие вопросы, как особенности коррупционных преступлений, описанных в бланкетных диспозициях в структуре коррупционных преступлений, правила техники их законодательного регулирования, проблема их обратной силы и т. д. Этими обстоятельствами и обусловлена актуальность предмета исследования.

Несмотря на большое количество научных работ, посвященных уголовно-правовому характеру коррупционных преступлений, многие вопросы, связанные с законодательным регулированием и квалификацией коррупционных преступлений, особенно описанных с помощью бланкетных диспозиций, остаются не исследованными.

Целью данного исследования является систематическое и тщательное изучение уголовно-правовых характеристик коррупционных преступлений, описанных бланкетными диспозициями, особенности их квалификации и предупреждения, а также представление предложений по законодательному регулированию и предупреждению коррупционных правонарушений, описанных в бланкетных диспозициях.

В соответствии с этой целью были выделены следующие задачи исследования:

- определить концепцию и специфику бланкетной диспозиции;
- дать определение коррупционных преступлений с бланкетной диспозицией, их типов, указать на проблемы правоприменительной практики правоохранительных органов;
- определить особенности определения коррупционных преступлений с бланкетной диспозицией в отношении различных объектов;

-провести сравнительно - правовой анализ коррупционных преступлений с бланкетной диспозицией;

-сформулировать правила и особенности обратной силы правовых актов, связанных с бланкетными диспозициями для квалификации коррупционных преступлений;

- представить предложения по законодательному регулированию и предотвращению коррупционных преступлений с бланкетными диспозициями.

Объектом исследования являются общественные отношения, возникающие в процессах законодательного регулирования, квалификации и предупреждения коррупционных преступлений, описываемых бланкетными диспозициями.

Предметом исследования являются соответствующие нормы международного и национального законодательства, предусматривающие коррупционные преступления.

Методологической основой диссертации являлись формально-логические, структурные, исторические и сравнительно-правовые методы.

Научная новизна диссертации заключается в том, что впервые в Республике Армения на основе научных материалов и законодательства проведено системное и полное изучение уголовно-правовых характеристик, квалификации и предотвращения преступлений, связанных с коррупцией, описанных бланкетными диспозициями.

Автор представляет уголовно-правовую характеристику конкретных коррупционных преступлений с бланкетными диспозициями в разных сферах, перечисленных в диссертации, и специфику их квалификации, осуществляя сравнительно - правовой анализ уголовных законодательств более десятка стран, касающихся этих преступлений и их квалификации.

В диссертации рассмотрены практически не изученные в отечественной литературе проблемы, такие как особенности обратной силы бланкетных норм и другие ключевые вопросы правоохранительной деятельности, законодательное регулирование и квалификация качественных типов отдельных преступлений, связанных с двойным запретом на осуждение и т. д.

Результаты исследования могут быть теоретической основой для дальнейших научных исследований по уголовно-правовой характеристике коррупционных преступлений. Подходы, представленные в диссертации, и рекомендации, основанные на результатах исследования, могут быть использованы для совершенствования законодательства о коррупционных правонарушениях, для приготовления научной и образовательной литературы, при преподавании курса <<Уголовное право РА>>.

Результаты диссертационного исследования имеют важное теоретическое и практическое значение и могут быть использованы в правоохранительной и

правоприменительной работе, а также в рамках уголовно-правовых и криминологических исследований.

Aram Ayvazyan
Features of corruption crimes by blanket dispositions
(comparative legal analysis)

Summary

The fight against corruption is an important prerequisite for ensuring and improving the effectiveness of public administration. Realizing this, the fight against corruption was recognized as one of the priorities of the national security strategy of the Republic of Armenia.

Having a latent essence with different manifestations, in the public service and in the economy, corruption is similar to a cancer, spread of many metastasis, which if not prevented, not identified and not taken decisive measures, can put the entire body of society in a serious danger.

But under the guise of intensifying the struggle could not be understood, for example, the manifestations of unfounded accusations. At the same time, a factor should be taken into consideration, directly expressed in the conclusions of international experts: "Corrupt people have never been distinguished by a lack of imagination, and they can always find a way to overcome barriers".

A separate type of corruption crimes are crimes, provided for by criminal law norms containing blanket dispositions. Meanwhile, in the science of national criminal law, a full and complex study of corruption crimes, described by blanket dispositions was not carried out. Therefore, such issues as peculiarities of corruption crimes, described by blanket dispositions in the structure of corruption crimes, the rules of legislative technique of their legislative regulation, the problem of retroactivity of regulatory legal acts, quoted by blanket norms, and etc., remain unsolved until now. These circumstances also determine the relevance of the subject of research.

Despite the large number of scientific papers related to the criminal law nature of corruption crimes, many issues related to the legislative regulation and qualification of crimes described especially through the blanket disposition remain unexplored.

The purpose of this research is to systematically and thoroughly study the criminal-legal characteristics of corruption crimes described by blanket dispositions, the specifics of their qualification and prevention, as well as to provide proposals for legislative regulation and prevention of corruption crimes described in blanket dispositions.

In line with this objective, the following research questions were raised:

- To define the concept and specifications of the blank disposition;
- To define corruption crimes with a blanket disposition, their types, to point out the problems of law enforcement practice;
- To identify features of qualification of corruption offences with a blanket disposition in relation to different objects;

- To conduct a comparative legal analysis of corruption crimes with the use of blanket dispositions;
- To formulate rules and features of retroactivity of the legal acts, quoted by blanket dispositions for qualification of corruption crimes;
- To discuss current problems of prevention of corruption crimes with blanket dispositions;
- To provide proposals on legislative regulation and prevention of corruption crimes with blanket dispositions.

The object of this research are public relations arising in the process of legislative regulation, qualification and prevention of corruption crimes described by blanket dispositions.

The subject of the research are the relevant norms of international and national legislation providing for corruption offenses.

The scientific research is based on application such methods, like formal logical, structured systems analysis, historical and comparative legal methods.

The scientific novelty of the thesis lies in the fact that for the first time in the Republic of Armenia, based on scientific materials and legislation, a systematic and complete research of the criminal-legal characteristics, specifications of qualification and prevention of corruption crimes, described by blanket dispositions, was conducted.

Author has presented the criminal-legal characteristics of corruption crimes with blanket disposition in different spheres mentioned in the thesis, and the specifics of their qualification based on comparative legal analysis of legislation of more than ten countries related to these crimes and their qualification issues.

In the domestic literature less examined problems were studied, such as the particular retroactivity of blanket norms and other key law enforcement issues, the legislative regulation and qualification of certain types of aggravated crimes in the context of principle "non bis in idem".

The results of the research can be a theoretical basis for further scientific studies on the criminal law nature of corruption crimes. The approaches presented in the thesis and recommendations based on the results of the research can be used to improve legislation on corruption offenses, for preparation of scientific and educational literature and while teaching the course of "Criminal Law of the Republic of Armenia".

The results of the dissertation research are of great theoretical and practical importance and can be used in law-making and law enforcement process, as well as in the framework of criminal law and criminological studies.

